

БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

(на прикладі НТБ ВНТУ)

Дедова, Катерина Василівна

Найважливішою соціальною функцією бібліотек є задоволення інформаційних потреб користувачів у вільному і необмеженому доступі до джерел інформації та ефективному використанні накопиченого документального потенціалу, що реалізується через надання їм різноманітної інформації в оптимальний термін.

Бібліографічна діяльність бібліотек вищих навчальних закладів має велике значення у забезпеченні інформаційних потреб професорсько-викладацького складу, студентів та співробітників на базі новітніх інформаційних технологій для ефективного розвитку освітньої та наукової діяльності.

Глобалізація науки, освіти та інших сфер діяльності людства, стрімка інформатизація суспільства, поява нових інформаційно-комунікаційних технологій диктують нові умови щодо якості, повноти та оперативності бібліографічного обслуговування.

Виконання цієї важливої місії потребує змін форм і методів бібліографічної роботи, використання у ній новітніх електронних технологій. Тому вивчення бібліографічної діяльності бібліотек ВНЗ у сучасних умовах та робота присвячена дослідженню її у науково-технічній бібліотеці Вінницького національного технічного університету є актуальними.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є загальнонаукові принципи історизму та наступності (для виявлення розвитку бібліографічної діяльності), об'єктивності, всебічності (при визначенні підґрунтя бібліографічної діяльності бібліотек). У ній були також використані методи системного аналізу, синтезу, системно-структурний (для аналізу основних напрямів бібліографічного обслуговування в бібліотеках ВНЗ),

структурно-функціональний (для висвітлення структури й видів інформаційної продукції та послуг бібліотек) і соціально-комунікаційний (за допомогою якого розглядалася бібліографічна діяльність бібліотек як засіб інформаційної комунікації, спрямованої на постійне та систематичне збирання, обробки інформації для її зберігання, інформаційного пошуку та використання), а також спеціальні засоби – комп'ютери та інша оргтехніка, інформаційно-комунікаційні технології.

Наукова новизна полягає в створенні на основі вивчення діяльності окремих бібліотек ВНЗ узагальненої характеристики організації надання традиційних та новітніх бібліографічних послуг, дослідженні нових перспективних напрямів їх роботи в забезпеченні зростаючих довідково-інформаційних потреб користувачів у сфері освітньої й наукової діяльності та висвітленні напрацювань у цій сфері діяльності колективу НТБ ВНТУ.

Джерельною базою дослідження слугують наукові та науково-методичні праці з питань бібліотекознавства, статті у фахових періодичних виданнях (“Бібліотечний вісник”, “Бібліотечна планета”, “Бібліотечний форум України”, “Вісник книжкової палати”, “Вища школа” та ін.), електронні ресурси провідних наукових бібліотек ВНЗ України та матеріали науково-практичних конференцій.

Дипломна робота складається з вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі роботи подані теоретичні аспекти вивчення бібліографічної діяльності: історіографія та джерельна база дослідження; понятійний апарат, законодавче та нормативно-правове забезпечення бібліографічної діяльності.

1. Історіографія бібліографічної діяльності має тривалу історію розвитку. Вона розпочалася в 2000 р. до н. е. в Шумері (згідно з даними історико-бібліографічних досліджень). В Україні першою бібліографічною пам'яткою вважається “Изборник Святослава” (1073), а зародження в ній власної бібліографії відбулося в XIV-XV століттях.

Пройшовши складний шлях розвитку бібліографія продовжує вдосконалюватися й тепер – у час тотальної інформатизації суспільства та підвищення ролі інформаційних технологій. Актуальність сучасного розвитку бібліографічної діяльності в сфері обслуговування у бібліотеках зумовлена стрімким зростанням попиту споживачів на послуги з орієнтації їх в глобальному інформаційному просторі та задоволенні їхніх потреб в інформаційних ресурсах.

2. Формування бібліотечної термінології тісно пов'язане з розвитком теорії бібліотекознавства та науковими дослідженнями бібліотек. Аналіз літературних джерел свідчить про появу багатьох нових термінів і понять у цій галузі, а також зростання інтересу фахівців до проблем термінологічної та лексикографічної діяльності. Сформовано значну кількість нових термінів що поповнюють понятійний апарат бібліографії, які пов'язані з використанням комп'ютерних технологій, новими методами предметизування та реферування літератури, сучасними засобами передавання інформації, актуалізації інформаційно-аналітичної діяльності.

3. Особливого значення для успішної діяльності сучасної бібліотеки набуває здатність держави створювати надійну нормативно-правову базу. У сучасних умовах державотворення проблема законодавчого регулювання бібліотечно-інформаційної галузі є актуальною та потребує вирішення.

Серед низки першочергових завдань важливим є удосконалення існуючих та створення нових професійних стандартів, їх гармонізацію із закордонними аналогами.

У другому розділі наведений аналіз основних напрямів бібліографічної діяльності бібліотек ВНЗ:

- науково-бібліографічна діяльність (створення бібліографічної продукції);
- довідково-бібліографічна діяльність (традиційне та електронне ДБО);
- інформування користувачів згідно їх довготривалих запитів та без них;
- формування інформаційної культури користувачів.

1. З метою оперативного забезпечення інформаційних запитів

користувачів здійснюється підготовка бібліографічних покажчиків, тематичних списків літератури, проблемно-орієнтованих БД. Робота з укладання довідкових видань займає одне з основних місць у діяльності університетської книгозбірні. Це значно підвищує імідж бібліотеки та забезпечує реалізацію інноваційних методів пропаганди бібліотечних фондів. Бібліографічний покажчик залишається важливим джерелом у системі науково-інформаційного задоволення потреб науки і освіти, поєднує в собі електронні та друковані джерела інформації, що дає змогу повноцінно забезпечити зростаючі інформаційні потреби користувачів. Покажчики знайомлять з історією університетів, пріоритетами його наукової діяльності, розкривають фонди бібліотеки. Більшість бібліотек видають бібліографічні та біобібліографічні покажчики праць викладачів університету. Мета кожного покажчика – розкрити результати наукової та педагогічної діяльності професорсько-викладацького складу університету. Вони створюються з допомогою комп'ютерних технологій, а електронні версії покажчиків розміщуються на веб-сайтах бібліотек.

2. Одним із найважливіших напрямів діяльності книгозбірні є довідково-бібліографічне обслуговування, пов'язане з наданням довідок (бібліографічних - тематичних, уточнювальних, адресних та фактографічних) та інших бібліографічних послуг. За допомогою електронних інформаційних ресурсів розширюється простір для виконання всіх видів довідок. Розвиток інформаційних технологій сприяв появі електронного довідково-бібліографічного обслуговування – ДБО віддалених користувачів, що проходить в електронному середовищі з використанням різноманітних комунікаційних каналів: електронної пошти, чату тощо. Найпоширенішою формою такого обслуговування є віртуальна довідка, яка виконується в режимі “Запит – відповідь” через веб-сайт бібліотеки. Бібліотеки університетів надають також консультації з методики бібліографічного пошуку, щодо підбору джерел до тем наукових досліджень, з методики складання списків використаної літератури, систематизації в них документів та їх бібліографічного опису згідно

з чинними державними стандартами.

3. Одним з видів бібліографічного обслуговування є інформування користувачів бібліотеки. Основна мета інформування – активне доведення нової бібліографічної інформації до споживачів, розкриття інформаційних ресурсів бібліотеки. Інформування здійснюється на основі систематичного пошуку інформації у вхідному потоці первинних і вторинних документів.

Індивідуальне диференційоване бібліографічне інформування є найбільш ефективним і йому приділяється значна увага в роботі бібліотек ВНЗ. Завданням диференційованого БІС є регулярне забезпечення керівництва, професорсько-викладацького складу, фахівців даними про нові джерела інформації, необхідні для їх професійної діяльності. Бібліотеки розпочали проводити інформаційне забезпечення користувачів у системі ВРІ, базуючись на використанні веб-технологій.

В бібліотеках вищих навчальних закладів також застосовується групове інформування. З групових форм бібліографічного інформування – регулярне проведення Днів інформації, оглядів літератури, виставок нових надходжень.

4. Належна якість освіти сьогодні неможлива без достатнього рівня інформаційної культури студентів та викладачів. Теоретичному та практичному ознайомленню з довідково-пошуковим апаратом бібліотеки, методиці пошуку в ньому, сучасними бібліотечними інформаційними технологіями сприяють заняття з формування інформаційної культури серед студентської молоді. Для них проводяться екскурсії по бібліотеці, лекції та практичні заняття з основ інформаційної культури, бібліографічні огляди, мультимедійні презентації-консультації.

5. Характер завдань і вимог, що висуваються сьогодні до бібліографічної діяльності, перехід на сучасні технології зумовлюють необхідність удосконалення бібліографічного обслуговування у вузівській бібліотеці, від ефективної організації якого залежить успішне виконання головної задачі бібліотеки – забезпечення навчального процесу та науково-дослідної роботи у ВНЗ.

У третьому розділі висвітлена бібліографічна діяльність НТБ ВНТУ. Охарактеризовано веб-сайт бібліотеки університету як важливий інструмент в системі бібліографічного обслуговування користувачів.

Впровадження засобів комп'ютеризації внесло суттєві корективи в організацію основних технологічних процесів НТБ ВНТУ. Бібліотека постійно розвивається, удосконалює свою структуру і внутрішньо-бібліотечні технології, впроваджує нові форми і методи обслуговування.

НТБ ВНТУ – це бібліотека зі значними інформаційними ресурсами, яка впроваджує інтерактивні форми роботи для самостійного пошуку інформації користувачами. Була заснована ще у далекому 1960 році. Книгозбірня і надалі спрямовує свої зусилля на накопичення і створення інформаційних ресурсів та забезпечення вільного і необмеженого доступу до них. Поєднання традиційних і новітніх інформаційних технологій забезпечує високий рівень бібліографічного обслуговування користувачів.

Інформаційний потенціал книгозбірні складає понад 850 тис. видань з різних галузей знань на паперових та електронних носіях, який за своїм складом повністю відповідає профілю університету. Щорічно бібліотека отримує біля 10 тисяч нових документів, а також передплачує понад 120 назв журналів, газет та інформаційних видань. Багатствами бібліотеки користуються 7 тисяч користувачів, які за один рік відвідують її понад 380 тисяч разів, а кількість виданої читачам літератури перевищує 700 тисяч примірників щороку. Всі інформаційні ресурси книгозбірні доступні для використання, пошук ведеться цілодобово через електронний каталог на веб-сайті бібліотеки. Бібліотека розміщується в окремому приміщенні, площею 2775 квадратних метрів. До послуг читачів – 4 абонементи, 8 спеціалізованих читальних зали (в т. ч. електронна читальна зала), в яких є доступ до мережі Інтернет та зони Wi-Fi.

В своїй роботі бібліотека поєднує інформаційно-бібліографічну та науково-бібліографічну діяльність. Для задоволення інформаційних потреб своїх користувачів використовує як власні (традиційні каталоги та картотеки,

електронний каталог, повнотекстові ресурси, репозитарій, веб-сайт та ін.) так і віддалені ресурси. Випускає власну бібліографічну продукцію, як у паперовому, так і електронному вигляді. Бібліографічна діяльність бібліотеки представлена на слайдах.

НТБ ВНТУ є учасником проекту “ELibUkr. Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах України”. Створено та поступово наповнюється інституційний репозитарій бібліотеки, який функціонує на програмному забезпеченні DSpace.

Бібліотека представлена в соціальних мережах, що сприяє розширенню аудиторії користувачів.

Веб-сайт бібліотеки – один із самих ефективних методів доведення до користувачів інформації про можливості бібліотеки, її потенціал, сприяє формуванню іміджу бібліотеки та рекламує послуги.

Сучасна бібліотека створює веб-сторінки для кращого задоволення інформаційних потреб своїх користувачів та залучення нових. Доступ до інформації, пошук у каталогах, перегляд електронних ресурсів проводиться в режимі реального часу. Дивись презентацію.

Для підвищення відвідуваності сайту науково-технічна бібліотека ВНТУ створює багатомовний його варіант.

Перспективи розвитку книгозбірні:

- створення веббіографічних посібників як джерела електронного довідково-бібліографічного обслуговування бібліотеки;
- впровадження мобільних технологій в діяльність бібліотеки;
- розроблення авторитетних файлів авторів ВНТУ та предметно-орієнтованих БД;
- створення корпорації бібліотек технічних ВНЗ та складання зведених електронних каталогів, надання бібліотеками доступу до своїх інформаційних ресурсів для більш повного задоволення інформаційних потреб користувачів.

В роботі одержано важливі практичні основи для вдосконалення бібліографічної діяльності на базі комп'ютерних технологій. Матеріали даної

роботи можуть використовуватися, як методичний матеріал, працівниками бібліотек інших ВНЗ та студентами бібліотечних спеціальностей.